

Ks. Wiesław Hudek*

Katowice

UDZIAŁ MUZYKÓW PIEKARSKICH W NABOŻEŃSTWIE PAPIESKIM W KATOWICACH W CZASIE II PIELGRZYMKI JANA PAWŁA II DO POLSKI

Jednym z fenomenów pontyfikatu sługi Bożego Jana Pawła II (1920–2005) była umiejętność gromadzenia wokół siebie tłumów¹. Papież odbył 104 podróże zagraniczne, a także wiele wizyt duszpasterskich na terenie Włoch i samego Watykanu². Każda z tych pielgrzymek uwzględniała specyfikę państw i społeczeństw.

Szczególne miejsce w papieskim pielgrzymowaniu zajmował Śląsk³. Jan Paweł II cenił wysoko pobożność Ślązaków, a majową pielgrzymkę mężczyzn do Piekar Śląskich

* **Wiesław Hudek**, ks. dr – ur. w 1969 r. w Wodzisławiu Śląskim. W 1994 r. przyjął święcenia kapłańskie. W latach 1996–2003 studiował muzykologię (Instytut Muzykologii) i liturgikę (Instytut Teologii Pastoralnej) w KUL. Autor pracy magisterskiej: *Książd doktor Teodor Rak 1904–1976 duszpasterz i muzyk* (Katowice 1993); magistersko-licencjackiej *Śpiewy procesji Dnia Zadusznego w polskich drukach liturgiczno-muzycznych od Tridentinum do Vaticanum II* (Lublin 2001). Tytuł pracy doktorskiej: *Muzyka liturgiczna w sanktuarium Matki Bożej w Piekarach Śląskich w latach 1925–2000* (Lublin 2003). Doktor teologii, przewodniczący Komisji Muzyki Sakralnej Archidiecezji Katowickiej, duszpasterz organistów, dyrygent chóru Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Katowicach. Od 2002 r. członek Stowarzyszenia Polskich Muzyków Kościelnych. Autor trzech tomów poezji: *Zapisać na skraju serca* (Gliwice 2000), *Śpiew duszy* (Katowice 2002), *Matecznik* (Katowice 2004) oraz prac: *Muzyka liturgiczna w sanktuarium Matki Bożej w Piekarach Śląskich w latach 1925–2000* (Katowice, 2005), *Słowa dźwiękiem malowane. Wybór tekstów o muzyce* (Lublin 2005), *Muzyka liturgiczna w Kościele Katowickim 1925–2005* (Katowice 2005) oraz licznych artykułów naukowych i publicystycznych.

¹ Por. J. Poniewierski, *Pontyfikat 1978–2005*, Kraków 2005, s. 416.

² Tamże s. 467–469.

³ Por. J. Górecki, *Pielgrzymowanie do Piekar Śląskich w XIX i XX wieku*, w: „Studia Piekarskie”, t. 1, red. M. Łuczak, s. 45–53.

uważał za „przedziwne świadectwo, mające w sobie coś niezwykłego”⁴. Trzeba pamiętać, iż z Piekarami papież związany był już od czasów swojej posługi w Krakowie, kiedy to na zaproszenie ordynariusza katowickiego, ks. bpa Herberta Bednorza (1908–1989), głosił kazania do niezliczonych mas zgromadzonych na wzgórzu kalwaryjskim⁵. Jego pragnienie ponownego odwiedzenia Piekar nie zostało spełnione w czasie pierwszej pielgrzymki do Polski, w 1979 roku, chociaż w Częstochowie miało miejsce osobne spotkanie z mieszkańcami Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego. Papieski zamiar został zrealizowany 20 czerwca 1983 roku, jednak ze względu na liczbę pielgrzymów – jak określił to w swoim przemówieniu Jan Paweł II – „trzeba było przenieść Piekary na lotnisko w pobliżu Katowic”⁶.

PRZYGOTOWANIA I PRZEBIEG SPOTKANIA Z JANEM PAWŁEM II

Przygotowanie dalsze do spotkania z papieżem trwało w Piekarach od pierwszych dni pontyfikatu, od 16 października 1978 roku. Od tego czasu w parafii piekarskiej wspierano polskiego papieża modlitwą. Prócz Mszy św. w intencji Ojca Świętego, a także modlitw i wezwań mszalnych, po każdej Mszy wieczornej modlono się wg następującego porządku: trzykrotnie śpiewano *Chrystus Królem*, odmawiano trzy razy *Zdrowaś Maryjo*, następnie wznoszono wezwania za Ojca Świętego i biskupa ordynariusza, zaś na koniec śpiewano *Anioł Pański*⁷.

Czas oczekiwania na przyjazd papieża do Polski był niezwykle bogaty w wydarzenia. Takimi wydarzeniami w płaszczyźnie życia społeczno-politycznego były strajki w sierpniu 1980 roku, powstanie niezależnych związków zawodowych „Solidarność”, stan wojenny, ogłoszony w Polsce 13 grudnia 1981 roku. Z tym wszystkim związana była nędza ekonomiczna i niezadowolenie społeczne. Szczególnie poruszające społeczność katolików w Polsce na przełomie 1981 roku były: zamach na Ojca Świętego (13 maja) oraz śmierć Prymasa Polski, Stefana Kardynała Wyszyńskiego (28 maja).

W czasie pielgrzymki mężczyzn i młodzieńców, 31 maja 1981 roku, atmosferę żałoby i smutku rozpromieniło odtworzenie przemówienia Ojca Świętego do pielgrzymów piekarskich, nagranych w poliklinice Gemelli⁸.

⁴ Jan Paweł II, *Wstanie, chodźmy!*, Kraków 2004, s. 142.

⁵ Kalendarium udziału kardynała Karola Wojtyły w pielgrzymkach piekarskich przedstawia się następująco: 13 VI 1965, 22 V 1966, 28 V 1967, 26 V 1968, 25 V 1969, 31 V 1970, 30 V 1971, 28 V 1972, 27 V 1973, 26 V 1974, 25 V 1975, 30 V 1976, 29 V 1977, 28 V 1978. Podaję za: J. Kiedos, *Kardynał Karol Wojtyła uczestnik pielgrzymek mężów i młodzieńców do Piekar Śląskich*. „Wiadomości Diecezjalne” 1984, nr 12, s. 335–340.

⁶ Cyt. za: R. Rak, *Znaczenie Piekar dla religijno-społecznej integracji ludu górnośląskiego*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 1984, t. 17, s. 106.

⁷ Por. W. Hudek, *Muzyka liturgiczna w sanktuarium Matki Bożej w Piekarach Śląskich w latach 1925–2000*, Katowice 2005, s. 235.

⁸ Tamże s. 236.

Mimo różnorodnych utrudnień w roku 1982 (roku jubileuszu 600-lecia obrazu jasno-górskiego) działalność sanktuarium piekarskiego skoncentrowana była na przygotowaniach do II pielgrzymki papieża do Polski. Wszystkie te działania miały na celu jak najlepsze przygotowanie duchowej stolicy Śląska na spotkanie z Ojcem Świętym.

Przygotowania bezpośrednie rozpoczęła majowa pielgrzymka mężczyzn i młodzieńców w 1983 roku, która dała początek trwającej od 29 maja do 20 czerwca peregrynacji kopii obrazu MB Piekarskiej⁹. Ostatnią „stacją” peregrynacji stało się miejsce spotkania z Janem Pawłem II, w Katowicach – Muchowcu.

Uroczystość „pożegnania” obrazu odbyła się w bazylice piekarskiej, 20 czerwca o godz. 7.30, w obecności ks. biskupa Janusza Zimniaka. W kościele śś. Apostołów Piotra i Pawła w Katowicach nastąpiła zamiana kopii na cudowny obraz i stąd o godz. 11.00 został on w procesji przeniesiony na lotnisko Muchowiec, gdzie od wczesnych godzin rannych trwała modlitwa.

Od godz. 15.00 przed cudownym wizerunkiem Matki Bożej Piekarskiej rozpoczęło się czuwanie. Program przedstawiał się następująco:

15.00 ogłoszenia, chóry: „Daruj nam Dobra Święta Pani” (1,3,4, zw.), uczenie pieśni

15.15 zespół ALL'ANTICO

15.30 Intronizacja obrazu, *Fanfary z Piekar* (3x), chóry: *Pieśń na 300-lecie Victorii Wiedeńskiej* (2 zw.), modlitwa z refrenem: *Matko sprawiedliwości i miłości* (Romuald Rak)¹⁰, *Maryjo Tyś naszą nadzieją* (3x), modlitwa o nadzieję, *Zdrowaś Maryjo Bogarodzico* (1 zw.)

16.00 Msza św. (części stałe wg Romana Dwornika)

Wejście: *Bogurodzica Dziewica, Tysiąc razy pozdrawiamy Ciebie* (1 zw.)

Przygotowanie darów: *Królowej anielskiej* (2 zw.)

Komunia: *Pan Jezus już się zbliża* (2 zw.), *Bądźże pozdrowiona* (3 zw.), ALL'ANTICO, *Jezusa ukrytego* (2 zw.), chóry: *Pieśń dziękczynna* (2 zw.), *Jezu miłości Twej* (2 zw.), ALL'ANTICO, *Jezu drogi Tyś miłością* (2 zw.), ALL'ANTICO, *Cóż Ci Jezu damy* (2 zw.)

Uwielbienie: *Ciebie Boże wielbimy* (3 zw.)

Zakończenie: *Boże coś Polskę* (1 zw.)

⁹ Obraz „pielgrzymował” na spotkanie z Ojcem Świętym następującą trasą: 29, 30 V Szarlej, 30, 31 V Brzozowice – Kamiień, 31 V – 2 VI Brzeziny, 2, 3 VI Dąbrówka Wielka, 3, 4 VI Michałkowice, 4, 5 VI Siemianowice – św. Krzyż, 5, 6 VI Siemianowice – św. Antoni, 6, 7 VI Bytków, 7, 8 VI Chorzów Stary – św. Magdaleny, 8, 9 VI Chorzów – św. Józef, 9, 10 VI Chorzów – św. Barbara, 10, 11 VI Chorzów – św. Jadwiga, 12, 13 VI Chorzów – św. Antoni, 13, 14 VI Chorzów – Ducha Świętego, 14, 15 VI Chorzów Batory – Najświętszej Maryi Panny, 15, 16 VI Chorzów Batory – Najświętszego Serca Jezusa, 16, 17 VI Katowice – Tysiąclecie, 17, 18 VI Katowice – Załęże, 18, 19 VI Katowice – Przemienienie Pańskie, 19, 20 VI Katowice – Świętych Apostołów Piotra i Pawła. W każdej parafii obecny był ks. Student, spotykając się ze świadectwem – określeniem tej peregrynacji jako „największych rekolekcji” dla poszczególnych jej stacji. Nabożeństwa obejmowały modlitwy i śpiewy do MB Piekarskiej. Por. tamże, s. 237.

¹⁰ Wezwanie to zostało specjalnie skomponowane na papieskie nabożeństwo przez ks. R. Raka. Por. J. Wycisło, *Górnośląskiej Pani. Pieśni z Sanktuarium Matki Bożej w Piekarach Śląskich (1677–1996)*, Katowice 1996, s. 136, 271, 272.

17.15 montaż o polskim pieczęciu

17.30 przyłot Ojca Świętego, chóry: *Tu es Petrus*, Interrada orkiestry na przemian ze śpiewem: *Przybyłem ujrzałem* (3x), *Weź w swą opiekę* (2 zw.), po przyjsciu do ołtarza: *Chrystus Królem* (3 zw.), powitanie Ojca Świętego.

Nabożeństwo maryjne z Ojcem Świętym

Fanfary z Piekar

O Maryjo witam Cię

komentarz, chóry: *Wszystkie trony niebieskie* (1 zw.)

modlitwa Ojca Świętego, *Matko Piekarska* (1zw.)

wezwanie dziękczynne z refrenem: *Maryjo przyjmij dzięki za hojny laski zdroj*

modlitwa Ojca Świętego, *Piekarskiej Matce robotników* (1 zw.)

wezwania błagalne z refrenem: *Niech laska Twoja*

obrzęd błogosławienia kamieni węgielnych – modlitwa Ojca Świętego

homilia Ojca Świętego

Anioł Pański i błogosławieństwo apostołskie

My chcemy Boga (1 zw.)

w czasie składania darów: *Matko sprawiedliwości i miłości* (3x)

Błękitne rozwińmy sztandary (1 zw.)

Maryjo Tyś naszą nadzieją (2 zw.), całość: ALL' ANTICO, refren: wszyscy¹¹.

W czasie nabożeństwa papieskiego sanktuarium zostało uhonorowane wyróżnieniem drugiego stopnia, otrzymując w darze Złoty Różaniec. Owocem spotkania było – w myśl papieskiej homilii – nadanie Matce Bożej Piekarskiej tytułu Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej¹². Tytuł ten na terenie diecezji, na prośbę biskupa Herberta Bednorza, z 28 października 1982 roku, dekretem Kongregacji do Spraw Sakramentów i Kultu Bożego, z 15 stycznia 1983 roku, został umieszczony w tekście Litanii Loretańskiej, po wezwaniu „Matko dobrej rady”¹³. Pokłosem papieskiej pielgrzymki było wprowadzenie zwyczaju odprawiania w każdy I piątek miesiąca nocnych czuwań¹⁴.

¹¹ Program czuwania i nabożeństwa papieskiego podaję wg zapisu z kroniki chóru św. Cecylii w Piekarach Śląskich. Por. tamże, s. 238, 239.

¹² Por. R. Rak, *Znaczenie Piekar...*, s. 105.

¹³ J. Wycisło, *Górnośląskiej Pani...*, s. 271, 272.

¹⁴ Nocne czuwania w I piątek miesiąca wprowadzono w Piekarach we wrześniu 1983 roku. Program obejmował: 18.00 Uczczenie NSPJ przez dzieci z rodzicami, 18.30 Msza św. z udziałem dzieci I-szo komunijnych z rodzicami, 19.15 adoracja przebłagalna, 20.00 Msza św. z homilią dla młodzieży, 20.00 wykłady, 21.00 Droga Krzyżowa na Kalwarii, 22.15 I część Różańca, 23.00 Nabożeństwo do MB Piekarskiej i procesja z obrazem wokół kościoła, 24.00 Msza św. z kazaniem, 1.00 II część Różańca, 2.00 adoracja prywatna i wspólna, 3.00 III część Różańca, 4.00 adoracja wspólna, zalecenia: podziękowania i prośby, 5.00 Anioł Pański, Godzinki o Niepokalanym Poczęciu NMP, 6.00 Msza św., Litanie Loretańska, błogosławieństwo sakramentalne i zakończenie czuwania. Por. W. Hudek, *Muzyka liturgiczna w sanktuarium Matki Bożej w Piekarach Śląskich...*, s. 239.

ZAANGAŻOWANIE MUZYKÓW PIEKARSKICH W NABOŻEŃSTWIE NA LOTNISKU MUCHOWIEC 20 CZERWCA 1983 ROKU

Paweł Kapłanek¹⁵, organista, dyrygent chóru

Jednym z najbardziej zaangażowanych w przygotowania i przebieg celebracji papieskiej w czasie wizyty w Katowicach był doświadczony muzyk piekarski, Paweł Kapłanek,

¹⁵ Paweł Kapłanek, ur. 4 VII 1937 roku w Piekarach Śląskich, w rodzinie Pawła i Julii, z domu Ligenza. Od 1952 r. przez dwa lata uczęszczał do gimnazjum w Piekarach Śląskich, gdzie należał do orkiestry szkolnej i grał na akordeonie. W 1954 roku przeniósł się do Średniej Szkoły Muzycznej w Chorzowie. Naukę zakończył 23 VI 1960 roku otrzymując nakaz pracy w Szkole Podstawowej w Chorzowie Szybko jednak przeniósł się do Ogniska Muzycznego w Piekarach, gdzie był nauczycielem gry na fortepianie i akordeonie. Pobierał lekcje gry na fortepianie i organach u organisty piekarskiego Jana Latochy (1910–1956). Decyzją rady parafialnej i ks. prob. Antoniego Godźka, z 1 I 1957, Kapłanek został zatwierdzony na stanowisku organisty i dyrygenta chóru piekarskiego. Pobierał wtedy prywatne lekcje gry na organach u Henryka Klaji, rozpoczął też naukę na Kursie Organistowskim przy Kurii Częstochowskiej, u prof. Antoniego Szuniewicza. W roku 1965 r. przeniósł się na podobny kurs do Katowic, gdzie pobierał lekcje u ks. Romualda Raka, ks. Wiktora Sopory, Józefa Jakaca, Romana Dwornika i prof. Józefa Świdra. Kurs ukończył 12 VI 1969 roku. Formację dyrygencką zdobył najpierw jako członek chóru „Halka”, do którego należał jeszcze jako uczeń szkoły muzycznej, a już w 1965 roku z okazji rekonstrukcji obrazu, a także zbliżającego się Millenium, połączył chóry: *Halka* z Kozłowej Góry, *Harfa* z Radzionkowa, *Harmonia* z Brzozowic, a także po kilku członków z chórów kościelnych parafii św. Jacka w Bytomiu i Piekar – Szarleja. Prowadzenie tak wielkiego zespołu wiązało się nie tylko z trudnościami wykonawczymi, ale było również ograniczane przez ówczesne uwarunkowania polityczne. Na podstawie przeprowadzonych badań udało się ustalić, iż Paweł Kapłanek był autorem kilku pieśni do MB Piekarskiej: *Głosi nam Piekarski dzwon*, *Królowo Piekar*, *O Piekarska nasza Pani*, *Podążamy dziś Maryjo przed cudowny obraz Twój*, *Przed trzystu laty do zwycięstwa wiodłaś króla*. Również on rozpisывał własnoręcznie nuty dla orkiestry, był też autorem opracowania harmonicznego pieśni ks. bpa Czesława Domina *Śląskich kopalń, pól i hut*, którą wykonano w czasie nabożeństwa papieskiego. W latach 1961–1977 współpracował z o. Henrykiem Paruzelem, esperantystą oraz twórcą nowego pisma muzycznego *Muzilo*, które miało ułatwić naukę gry na instrumentach. Kapłanek przetransponował wiele utworów muzycznych na nowy zapis, a sam w praktyce pedagogicznej (w ognisku muzycznym, a także prywatnie ucząc siostry Boromeuszki i księży) nauczał posługiwania się nim. Pod koniec lat 80-tych intensywnie pracował nad przeżywającym kryzys chórem piekarskim. Jedną z inicjatyw chroniących przed kompletnym rozpadem zespołu było zorganizowanie wyjazdu do Niemiec, gdzie odbyło się *tournee* (Kavelar, Padeborn, Dortmund, Stralle). Zwieńczeniem całej działalności piekarskiego organisty była inicjatywa i zaangażowanie w rozbudowę instrumentu. W kooperacji z ks. prob. Władysławem Studentem oraz po konsultacji z ks. prof. Romualdem Rakiem i prof. Julianem Gembalskim, zbudowano 2. manualowy i 47. głosowy instrument na nowoczesny 4. manualowy 60. głosowy. Koncert, związany z poświęceniem organów 12 IX 1989 roku był ostatnim, w czasie którego Kapłanek dyrygował chórem piekarskim. Dwa dni później wyjechał na stałe do Niemiec. Kapłanek w czasie swojej działalności muzycznej oraz pracy dydaktycznej otrzymał wiele nagród i odznaczeń. W ostatnim okresie pobytu w Piekarach był członkiem Diecezjalnej Komisji Muzyki Sakralnej w Katowicach. Społeczne Ognisko Muzyczne w Piekarach Śląskich przyznało mu wiele nagród za prowadzenie zespołu akordeonowego. 31 X 1986 roku w katedrze Chrystusa Króla w Katowicach, z rąk ks. bpa Damiana Zimonia, otrzymał medal papieski *Pro Ecclesia et Pontifice* za całość pracy organistowskiej. Również w Niemczech doceniono jego pracę, 23 V 1998 r., z rąk prezesa Muzycznej Komisji Diecezji Padeborn otrzymał dyplom za 40-letnią posługę organistowską, a także dyplom Niemieckiego Związku Śpiewaczego. Por. W. Hudek, *Muzyka liturgiczna w sanktuarium Matki Bożej w Piekarach Śląskich...*, s. 251–256.

który miał okazję dzielić batwę dyrygencką z czołowymi postaciami muzycznymi w diecezji katowickiej: Romanem Dwornikiem i Józefem Jakacem¹⁶. Kompetencje muzyczne i rzetelność w wypełnianiu powierzanych mu obowiązków sprawiały, iż wielokrotnie pełnił funkcje organisty czy dyrygenta podczas ważnych uroczystości religijnych i muzycznych. Do takich należały diecezjalne pielgrzymki stanowe¹⁷, a także inne inicjatywy o zasięgu diecezjalnym¹⁸. Kapłanek grał też na organach w czasie Mszy św. dla Ślązaków, sprawowanej przez Jana Pawła II na Jasnej Górze, dnia 6 czerwca 1979 roku, o godz. 17.00¹⁹.

W związku z tym, to właśnie on został poproszony w 1983 roku o przygotowanie chóru na czerwcowe spotkanie z papieżem. Jedną z bezpośrednich form tego przygotowania było spotkanie, które odbyło się 7 czerwca 1983 roku w Katowicach. Spotkanie dotyczyło dyrygentów chórów zaproszonych do śpiewu w czasie celebracji papieskiej. Gigantyczny chór, złożony z 1120 członków, którym dyrygował m.in. Kapłanek, powstał z połączenia chórów okręgu mikołowskiego i katowickiego²⁰. Śpiewom towarzyszyły dwie orkiestry dęte, złożone z ok. 100 osób²¹.

Warto zaznaczyć, iż udział w nabożeństwie papieskim nie był jedyną formą działalności piekarskiego organisty na polu krzewienia kultury muzycznej. Na podstawie przeprowadzonych badań udało się ustalić, iż Kapłanek był autorem kilku pieśni do MB Piekarskiej: *Głosi nam Piekarski dzwon*²², *Królowo Piekar*²³, *O Piekarska nasza Pani*²⁴, *Podążamy dziś Maryjo przed cudowny obraz Twój*²⁵, *Przed trzystu laty do zwycięstwa wiodłaś króla*²⁶. Również on rozpisywał własnoręcznie nuty dla orkiestry, był też autorem opracowania harmonicznego pieśni ks. bpa Czesława Domina, zatytułowanej *Śląskich śląskich kopalń, pól i hut*, którą wykonano w czasie nabożeństwa papieskiego na lotnisku Muchowiec.

¹⁶ W czasie uroczystości milenijnych w Piekarach 15 V 1966. Por. W. Hudek, *Z dziejów muzyki liturgicznej w sanktuarium piekarskim (1925–2000)*, w: „Studia Piekarskie”, t. 1, red. M. Łuczak, Katowice 2005, s. 63.

¹⁷ Przykładem może być *List z Wydziału Duszpasterskiego do Pana P. Kapłanka z prośbą o przygotowanie liturgii pielgrzymki mężczyzn wraz z chórami: Kozłowa Góra, Sucha Góra, Brzozowice Kamień* (sygn. VD II-1109/87). Podpisał ks. E. Szczotok, Archiwum Parafii Imienia NMP i św. Bartłomieja Apostoła w Piekarach Śląskich.

¹⁸ Był organizatorem życia muzycznego w diecezji, m.in. czynnie włączył się w prace związane z przygotowaniem, w 1979 roku, Festiwalu Moniuszkowskiego. Po zakończeniu festiwalu otrzymał: *Dyplom uznania i podziękowania dla Pawła Kapłanka za udział w organizowanym na terenie diecezji katowickiej festiwalu twórczości religijnej Moniuszki z okazji 160 rocznicy urodzin kompozytora. Współpraca w artystycznej realizacji festiwalu jest niewątpliwym wkładem w rozwój kultury narodowej. Biskup Herbert Bednorz*. Podobnie w 1984 roku, w związku z 100. rocznicą urodzin ks. Antoniego Chlondowskiego, nawiązał współpracę z innymi chórami i dyrygentami Archiwum Parafii Imienia NMP i św. Bartłomieja Apostoła w Piekarach Śląskich.

¹⁹ Por. W. Hudek, *Z dziejów muzyki liturgicznej w sanktuarium piekarskim*..., s. 63.

²⁰ Por. R. Hanke, *Słownik polskiego śpiewactwa na Górnym Śląsku*, Katowice 2001, s. 113.

²¹ Por. W. Hudek, *Z dziejów muzyki liturgicznej w sanktuarium piekarskim*..., s. 64.

²² J. Wycisło, *Górnośląskiej Pani*..., s. 83, 84, 257.

²³ Tamże s. 97, 98, 259, 260.

²⁴ Tamże s. 161, 162, 279.

²⁵ Tamże s. 172, 173, 282, 283.

²⁶ Tamże s. 181, 182, 284.

O randze muzyka, a także wdzięczności za jego pracę w czasie papieskiej pielgrzymki może świadczyć treść listu przesłanego na adres Kapłanka, 24 sierpnia 1983 roku. Biskup ordynariusz pisał:

Szanowni Państwo! Po zakończeniu II Pielgrzymki Ojca Św. Jana Pawła II do Ojczyzny, w tym także jego wizyty w Katowicach, która na długo zostanie nam wszystkim w pamięci, poczuwam się do miłego obowiązku podziękowania wszystkim, którzy swoją pracą i zaangażowaniem przyczynili się do uświetnienia tych uroczystości. Niemalży wkład w tym miał wasz chór, któremu za występ na płycie lotniska w Muchowcu, w dniu 20 czerwca br., w ramach nabożeństwa papieskiego, składam serdeczne Bóg zapłać²⁷.

Chór sanktuaryjny

Chór im. św. Cecylii należy do najstarszych chórów kościelnych działających na terenie archidiecezji katowickiej²⁸. Jego początków upatruje się w roku 1849, jakkolwiek udokumentowaną działalność datuje się od roku 1908²⁹. Szczególny okres świetności związany był z działalnością dwóch dyrygentów: Jana Latochy i Pawła Kapłanka, który prowadził ten zespół w latach 1956–1989. W ciągu ponad dwudziestu lat, działając pod batutą Kapłanka, chórzyci z piekarskiej bazyliki poszerzyli swój repertuar. Poziom muzyki wykonywanej przez chór św. Cecylii doceniali pielgrzymi piekarscy, m.in. kardynał Karol Wojtyła, który w kronice napisał: „Chórowi kościelnemu w Piekarach Śląskich, który chwalił Matkę Bożą i Panią Ziemi Śląskiej w czasie dzisiejszej uroczystości – i który stale to czyni – serdeczne życzenia Błogosławieństwa Bożego. Karol kardynał Wojtyła metropolita krakowski, 25 maja 1975”³⁰.

Wartość pracy chórzystów podkreślał również bp ordynariusz Herbert Bednorz³¹. To doświadczenie zdobyte przede wszystkim w praktyce liturgicznej sanktuarium

²⁷ *Pismo bpa Bednorza do chóru; Katowice 24 sierpnia 1983 (sygn. VD II-785/83)*, Archiwum Parafii Imienia NMP i św. Bartłomieja Apostoła w Piekarach Śląskich.

²⁸ Por. R. Hanke, *Słownik polskiego śpiewactwa...*, s. 55.

²⁹ Por. R. Hanke, *Śląski społeczny ruch muzyczny przelomu XX i XXI wieku*, Katowice 2004, s. 239–241.

³⁰ *Kronika chóru św. Cecylii*, Archiwum Parafii Imienia NMP i św. Bartłomieja Apostoła w Piekarach Śląskich.

³¹ Bp Bednorz napisał 1 III 1977: „Wszystkim członkom chóru kościelnego i scholi przy Parafii NMP w Piekarach Śląskich, a przede wszystkim Panu Prezesowi, Panu Dyrygentowi, Księdzu Opiekunowi oraz Wszystkim Chórzystkom i Chórzystom oraz Scholi Dziecięcej pragnę złożyć serdeczne gratulacje, szczerze uznanie i najlepsze życzenia! Uczestnicząc ostatnio w uroczystościach kościelnych, m.in. w poświęceniu kościoła w Józefce, w nieszpórach maryjnych w święto MB Gromnicznej i w IV sesji posynodalnej w krypcie katedry, miałem okazję przysłuchiwać się Waszemu śpiewowi. Z radością stwierdzam, że śpiewacie pięknie, coraz piękniej, z coraz wyższą kulturą muzyczną. Są to owoce nie tylko pracy, poświęconego czasu, ale przede wszystkim zaangażowania całym sercem i chwalenia śpiewem Boga i Matki Boskiej. Uwielbienie to podoba się także wiernym, nie tylko w parafiach diecezji, ale i poza nią, stając się dla nich źródłem niezapomnianych przeżyć. Na dalsze, oby jak najdłuższe, lata Waszej działalności śpiewawczej ku chwale Boga, która niech będzie dla Was źródłem osobistego uświęcenia, radości i zadowolenia, życzę Wam Wszystkim Bożego błogosławieństwa. Niech przez was w całej diecezji rośnie kult i cześć dla Naszej patronki, Pani piekarskiej”. Cyt. za: *Kronika chóru św. Cecylii*, Archiwum Parafii Imienia NMP i św. Bartłomieja Apostoła w Piekarach Śląskich.

zdecydowało o tym, iż w 1983 roku chór został zaproszony do współtworzenia zespołu wokalnego, który pod dyrekcją Pawła Kapłanka i Mieczysława Dziendziela (1925–1994)³² animował śpiewy w czasie nabożeństwa z Ojcem Świętym Janem Pawłem II na lotnisku w Muchowcu.

Warto dodać, iż Cecylianie z Piekar nadal kontynuują swoje piękne muzyczne tradycje. Kilkakrotnie zespół uczestniczył w liturgii sprawowanej w parafiach diecezji katowickiej (w katedrze Chrystusa Króla, a także w innych parafiach: z racji święceń diakonatu, prymicji, poświęcenia kościołów, odpustów) oraz w innych diecezjach polskich³³.

* * *

Przedstawiony wyżej materiał, zgromadzony na podstawie przeprowadzonych badań, nie stanowi wyczerpującego opracowania dotyczącego zaangażowania piekarskiego środowiska muzycznego w przebieg papieskiej wizyty w Katowicach roku 1983. Stanowi on zaledwie przyczynkarski szkic, który może posłużyć dalszym badaniom³⁴.

Do panoramy postaci związanych z muzycznym kształtem pielgrzymki papieskiej w Katowicach należy jeszcze dodać ks. Romualda Raka (1925–2005)³⁵, którego działalność kompozytorska, jak i liturgiczna, stawia w pierwszym rzędzie osób mających

³² Por. R. Hanke, *Słownik polskiego śpiewactwa...*, s. 113.

³³ Por. W. Hudek, *Muzyka liturgiczna w sanktuarium Matki Bożej w Piekarach Śląskich...*, s. 285–288.

³⁴ Zagadnienie muzycznej oprawy papieskich pielgrzymek do ojczyzny stanowiło już przedmiot naukowych badań m.in. w Instytucie Muzykologii KUL-u. Por. E. Kaczor, *Muzyczna oprawa Mszy Świętych z udziałem papieża Jana Pawła II w Polsce*, „Studia Koszalińsko-Kołoobrzeskie”, 2003, nr 8, s. 273–293.

³⁵ Ks. Rak, będąc równocześnie teoretykiem jak i praktykiem muzycznym, muzykologiem i kompozytorem, wniósł cenny dorobek w muzyczno-liturgiczną formację duchowieństwa całej diecezji, a także w muzyczny kształt liturgii pielgrzymkowej, sprawowanej w sanktuarium Matki Bożej w Piekarach. Na podstawie dostępnych źródeł można stwierdzić, iż od lat 60. aż do połowy 80. pełnił funkcję komentatora liturgicznego i muzycznego animatora na wzgórzu kalwaryjskim, korzystając z doświadczeń zdobytych w Austrii. Działalność kompozytorska udokumentowana przez R. Gołęba w ogromnej części pokrywała liturgiczno-muzyczne zapotrzebowanie w diecezji katowickiej na nowe kompozycje wynikające z soborowej reformy. Część dorobku muzycznego ks. Romualda została zamieszczona w redagowanym przez niego, wspólnie z Romanem Dwornikiem i Józefem Jakacem, *Chorale do modlitewników śląskich*. Wśród tej twórczości szczególnie miejsce zajmują również utwory przeznaczone dla sanktuarium w Piekarach. Ks. Rak jest autorem melodii litanii do Matki Boskiej Piekarskiej. Pracował również przy redakcji tekstu, który ma strukturę 4. częściową: wezwania błagalne „Kyrie eleison”, wezwania do poszczególnych osób Trójcy Świętej, wezwania do Matki Bożej w formie inwokacji, na wzór Litanii Loretańskiej (w wielu podkreślony jest regionalizm: np. Matko górników, hutników, ucząca Ewangelii pracy), w IV części wezwania modlitewne do Matki Bożej o wydzwięku społecznym. Kolejną kompozycją napisaną specjalnie dla Piekar było wezwanie *Matko Sprawiedliwości i Miłości społecznej módl się za nami*. Inne utwory napisane z przeznaczeniem dla sanktuarium piekarskiego: *O Duchu Święty Boże*, modlitwa do Ducha Świętego z roku przygotowań do Jubileuszu Roku 2000 *Bądź mym oddechem Duchu Święty*, do słów św. Augustyna. Jedną z ostatnich kompozycji był *Hejnał przy odstawianiu i zasłanianiu obrazu Matki Boskiej Piekarskiej*, napisany 1 listopada 2000 roku, przeznaczony do wykonania na trąbkę solo i orkiestrę dętą. Kompozycja oparta jest na motywie czołowym i materiale melodycznym pochodzącym z refrenu pieśni Franciszka Nowowiejskiego „Matko Piekarska”. Por. W. Hudek, *Muzyka liturgiczna w sanktuarium Matki Bożej w Piekarach Śląskich...*, s. 266–271.

wpływ na muzyczny kształt kultu maryjnego w Piekarach Śląskich. Ksiądz profesor Rak należał do osób najaktywniej przygotowujących papieskie spotkanie. On był komentatorem na lotnisku Muchowiec, a jego kompozycja *Matko sprawiedliwości i miłości społecznej*, napisana specjalnie na tę okazję, na trwałe weszła do kanonu śpiewów liturgicznych³⁶.

Na koniec warto wymienić postać wybitnego kompozytora, Wojciecha Kilara (ur. 1932)³⁷, którego kompozycja *Victoria* wykonana została 20 czerwca 1983 roku, w czasie spotkania Jana Pawła II z chorymi i inwalidami pracy w katowickiej katedrze. Ten utwór, ze względu na treść (nawiązującą do 300-lecia odsieczy wiedeńskiej) związany z piekarskim sanktuarium i papieskim pielgrzymowaniem, stanowił przykład połączenia nauczania Jana Pawła II z pięknem muzycznego dzieła.

DIE TEILNAHME DER MUSIKER VON PIEKARY IN DER PAPSTANDACHT IN KATOWICE WÄHREND DER II PILGERFAHRT VON JOHANNES PAUL II NACH POLEN

Zusammenfassung

Der Einsatz des musikalischen Umfelds des Marienheiligtums in den Piekary Śląskie in der Vorbereitung und bei der Durchführung der Treffen mit Johannes Paul II in Katowice am 20. Juni 1983 ergab sich durch zwei Gründe. Zum Ersten hatte die Andacht auf dem Flughafen in Muchowiec den Charakter einer Fortsetzung der Ständewallfahrten, in denen der Papst noch als Metropolit von Krakau teilnahm. Sie hatte also eine ähnliche Abfolge und musikalische Gestaltung. Die einfache Konsequenz dieser Tatsache war die Teilnahme in der päpstlichen Andacht der Sänger von Piekary. Die Erfahrung und musikalischen Begabungen von Paul Kaplanka, des Organisten der Basilika von Piekary, brachten es mit sich, dass er die ehrenvolle Rolle des Dirigenten des mächtigen Gesang- und Instrumentalorchesters (zusammen ca. 1200 Musiker) bei der Animation der päpstlichen Andacht übernahm.

³⁶ J. Pawliczek, *Ksiądz. prof. dr hab. Romuald Rak, pronomariusz apostolski*, „Wiadomości Archidiecezjalne”, 2003, nr 9, s. 540.

³⁷ Wojciech Kilar, ur. we Lwowie. Studiował kompozycję w PWSM w Katowicach, pod kierunkiem Bogdana Woytowicza, a także w Paryżu, u Nadii Boulanger. Ważniejsze utwory: orkiestrowe: *Mala uwertura* (1955); symfonie: *I* (1955), *II Concertante* na fortepian i orkiestrę (1956), *Oda Bela Bartok in memoriam* – na skrzypce, instrumenty blaszane i perkusję (1957), *Krzesany* (1974), *Requiem Ojciec Kolbe* – na orkiestrę symfoniczną (1994); muzyka wokalnie-instrumentalna: *Bogurodzica* – na chór i orkiestrę (1975), *Exodus* – na chór mieszany i orkiestrę (1981), *Angelus* – na sopran, chór mieszany i orkiestrę (1984); muzyka filmowa: *Dracula*, reż. Francis Ford Coppola, *Śmierć i dziewczyna*, reż. Roman Polański, *Śmierć jak kromka chleba*, reż. Kazimierz Kutz, *Pan Tadeusz*, reż. Andrzej Wajda. Por. *Encyklopedia muzyki*, red. A. Chodkowski, Warszawa 1995, s. 438, 439.